

Kelebek: vliegen als een vlinder

Tekst en foto's: Martijn de Bonte

Duiven die hoog in de hemel door de lucht dansen, kriskras door elkaar als een groep vlinders. Een groep vliegende kelebek is een bijzonder schouwspel. Tel daarbij op dat ze vitaal zijn, weinig eisen stellen en makkelijk fokken. Niet voor niets is de kelebek één van de populairste duivenrassen in Turkije. Veel streken hebben een eigen specialiteit, bijvoorbeeld de gebaarde uit Belikasilir. Ook in Nederland zijn er enthousiaste liefhebbers van kelebek. Tijd voor een kennismaking.

Zo'n 15 jaar geleden kwam mijn vader thuis met een drie koppels kelebek. Ze waren opvallend mak en zaten graag op de grond. Ondanks dat er voldoende broedhokken waren broedde er regelmatig een koppel in een hoekje op de vloer. Toen de jongen starten met vliegen was er aanvankelijk niks bijzonders te zien. Ze vlogen goed en gingen bij helder hoog de lucht in. Pas na een aantal maanden lieten ze voor het eerst hun bijzondere vliegstijl zien en begonnen ze te 'spelen'. Dat wil zeggen dat ze kriskras door elkaar begonnen te vliegen op verschillende

hoogtes. Als de duiven uitgespeeld waren kwamen ze met grote spiralen terug naar hun hok. Een schitterend gezicht. Door allerlei omstandigheden verdwenen ze van het toneel, maar sinds een paar jaar heb ik weer kelebek en geniet ik opnieuw van hun bijzondere capriolen.

Uiterlijk

De kelebek is een middelgrote duif met bekousde benen. De meeste kelebek zijn gladkoppig, maar er is ook een gekapte variant. De vleugels worden op de brede staart gedragen, het aantal staartpenen varieert van 14 tot 18. De snavel is lang, de kop gerond. De kelebek is een zuiver vlieggras, logischerwijs is er dus geen standaard. Sommige fokkers hechten wel waarde aan een mooie tekening en selecteren daar ook op. De kelebek heeft zoveel verschijningsvormen, dat het voor een buitenstaander lijkt te gaan om verschillende rassen. Van spierwit tot getijgerd, van kleurstaart tot witkop en van gebaard tot gekleurde duiven met een witte hals. Sommige liefhebbers beperken zich tot één soort kelebek, anderen houden meerdere soorten door elkaar. Naast de gewone kelebek is er ook nog de kelebek Ödemiş. Deze is gladvoetig en heeft een vast tekeningpatroon: een snip met een gekleurd vleugelschild. Zowel in Turkije als Nederland komt de Ödemiş maar mondjesmaat voor.

Vliegen

Om kelebek goed te laten vliegen is training noodzakelijk. De eerste stap is de jongen goed uitwennen en rustig de omgeving laten verkennen. Het kan enkele weken duren voor ze uit zichzelf gaan vliegen. Belangrijk is om de jongen vanaf het begin aan te leren om op het hok landen, of op de grond voor het hok. Kelebek zijn slim en als ze eenmaal een vaste landingsplaats hebben dan houden ze daar aan vast. Door ze iedere keer op een vaste plek wat voer te geven na het vliegen leren ze waar ze moeten landen en uit kunnen rusten. De eerste periode vliegen de kelebek net als andere duivenrassen dicht bij elkaar. Pas na 3 tot 6 maanden laten ze zien waarom ze de naam kelebek hebben gekregen. Kelebek betekent vlinder in het Turks. Ze beginnen dan net als vlinders door elkaar heen te fladderen in de lucht. Het vliegspel bestaat uit snelle zwenkingen, wisselende hoogtes en sommige kelebek draaien om hun as terwijl ze rechthoek vliegen, het zogenaamde axiaaldraaien. Zeker op heldere dagen gaan de kelebekken erg hoog, soms verdwijnen ze net als hoogvliegers compleet uit het zicht. Na afloop komen de kelebekken op een spectaculaire manier naar beneden. Sommige met grote spiralen, andere duiken in een schuine lijn naar beneden terwijl ze razendsnel met gespreide vleugels om hun as heen draaien. Het duiken kan worden gestimuleerd door de duiven uit de lucht naar beneden te lokken, dat kan bijvoorbeeld door andere kelebek los te laten en voor het hok eten te geven. De vliegende kelebek zien dit verrassend goed en duiken dan naar de aarde om tussen hun soortgenoten te landen. Een andere methode is om de duiven altijd te voeren op een wit deksel, door hiermee te zwaaien weten de duiven dat het tijd is om naar de basis terug te keren om te eten. De vliegduur is meestal 10 tot 15 minuten. Hoe meer duiven spelen in de lucht des te sneller de tank leeg is. Dat de duiven relatief kort vliegen is handig voor mensen met een drukke agenda, je hoeft geen uren te wachten tot de duiven klaar zijn met vliegen. Indien gewenst kunnen de duiven meerdere keren per dag worden gevlogen.

Het nadeel van het kriskras vliegen op grote hoogte is dat roofvogels een groep kelebek vanaf grote afstand kunnen waarnemen. De kelebekken zijn slim en wendbaar en weten daardoor vaak te ontsnappen, maar zeker jonge duiven zijn kwetsbaar. Het voordeel van kelebek is dat ze ook prima vliegen bij stevige wind. Harde regen is minder geschikt voor de kelebek, maar dan is het voor de liefhebber ook geen pretje om buiten te staan om naar de duiven te kijken...

Kweken

Het kweken met kelebek is eenvoudig en vraagt geen bijzondere voorbereiding. Wel van belang is om te wachten tot de winter achter de rug is. Omdat het ras van oorsprong uit Turkije komt zorgt het kweken in de koude, donkere wintermaanden vaak tot teleurstellingen. In het voorjaar en zomer lijkt het daarentegen vanzelf te gaan. Dan gaat het gezegde op: "Twee eieren, twee jongen." Jonge kelebek ontwikkelen snel en als ze een week of zes oud zijn fladderen ze al rond hun hok om de omgeving te verkennen.

Huisvesting

In Turkije worden vliegduiven doorgaans gehuisvest in een eenvoudig tuinhuis. Er is geen spoetnik of invliegplank, de duiven lopen gewoon door de deuropening naar buiten. Vaak is er voor het duivenhok een gazon of verharding, waar de duiven worden gevoerd. Met een wat voer en handbewegingen worden de kelebek vervolgens weer naar binnen gedirigeerd. De kelebek is een stevig duivenras dat geen strenge eisen stelt aan de huisvesting. Ook in een standaardpostduivenhok kunnen ze prima worden gehouden, ze zijn slim en kunnen ook op een klein plekje landen.

Oorsprong

In Turkije is duiven houden een populaire hobby, het is al eeuwenlang onderdeel van de cultuur. Liefhebbers ontmoeten elkaar op markten en in theehuizen waar duiven per opbod worden verkocht. Het organiseren van tentoonstellingen is een relatief nieuwe tak van de duivensport in Turkije. Het bekendste Turkse duivenras is de takla. Deze slaan met de vleugels tegen elkaar en maken achterwaartse salto's. Er zijn veel Turkse Nederlanders die als hobby duiven houden. In meerdere plaatsen worden er veilingen georganiseerd, waarbij de liefhebbers thee drinken en urenlang praten over hun duiven. Toen ik er eens binnenstapte werd ik hartelijk ontvangen, ze vonden het wel bijzonder dat iemand zonder Turkse roots enthousiast is over hun duiven.

Sommige fokkers hebben duiven uit lijnen die al decennia lang worden doorgegeven van generatie op generatie. Ondanks dat de duiven niet geringd zijn kennen ze hun duiven tot in de kleinste details. Ze hebben een sterke band met hun dieren, dat blijkt wel uit het feit dat ze soms beloningen van maar liefst honderd euro beloven voor een duif die ze zijn kwijt geraakt.

Verspreiding

De kelebek is niet alleen populair in Turkije, maar wordt ook in Duitsland, Frankrijk, België en de Verenigde Staten gehouden. Het aantal kelebekliefhebbers in Nederland is moeilijk vast te stellen, omdat het grootste gedeelte niet is aangesloten bij een vereniging. Maar wat vaststaat is dat er tientallen duivenmelkers zijn die genieten van de kelebek.

Persoonlijk ben ik erg gecharmeerd van het feit dat iedere kelebek uniek is. Niet alleen wat betreft het patroon van de tekening, maar ook wat betreft vliegstijl en gedrag. De een komt standaard als eerste naar beneden na het lokken, de ander komt altijd op je voerbus zitten, enzovoort. Het zijn niet alleen luchtacrobaten maar ook gevleugelde persoonlijkheden.

Naschrift

Dit artikel verscheen in 2020 in het Kleindiermagazine. Ondanks mijn enthousiasme over de kelebek ben ik met het ras gestopt. De reden is dat ik er te veel kwijtraakte. Door het spectaculaire vliegbeeld trokken ze sterk de aandacht van roofvogels. Daarnaast had ik regelmatig jongen die zich vervlogen. Ze gingen dan razendsnel de lucht in en klommen hoger en hoger tot ze uit het beeld verdwenen.

Mijn duiven hebben allemaal een telefoonring om, dus soms werd ik gebeld. Zo werd er een doffer 80 kilometer verderop opgevangen, zwaar gehavend door een roofvogelaanval. Omdat ik sterk hecht aan mijn duiven vond ik het lastig om steeds een kelebek kwijt te raken. Vandaar dat ik ben gestopt met dit prachtige ras.

